

Investigating the Impact of Macroeconomic Indicators on the Growth of Small and Medium Businesses (Added Value of the Service Sector) in Iran

Mahta Chaboki¹ Seyed Abdol Majid Jalaee esfandabadi² Mostafa Gholami³

1. MSc. Student, Department of Management, Faculty of Economics and Management, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran (Corresponding author).
CHABOKII.MAHTA@aem.uk.ac.i

2. Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Management, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.
jalaee@uk.ac.ir

3. Ph.D. Candidate, Department of Economics, Faculty of Economics and Management, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.
m.gholami@aem.uk.ac.ir

Abstract

Studies show that one of the factors that can play an important role in the growth or weakening of small and medium-sized businesses is macroeconomic indicators. Accordingly, the aim of the present study is to investigate the effect of macroeconomic indicators on the growth of small and medium-sized businesses (SMEs). To achieve this goal, the appropriate model was selected based on the literature on the subject and estimated with the help of data from 1370 to 1401 and using the autoregressive model with wide lags (ARDL). The results of the study showed that in the short term, gross domestic product, government spending and the active population have a positive and significant effect on the growth of small and medium-sized businesses, and foreign direct investment, inflation, gross fixed capital and unemployment rate have a negative and significant effect on small and medium-sized businesses. In the long term, foreign direct investment, inflation rate and unemployment rate have a negative and significant effect on the growth of small and medium-sized businesses, and the remaining variables such as gross domestic product, gross fixed investment, active population and have a positive and significant effect on the management of SMEs. Considering the results, it is suggested that foreign direct investment be directed towards knowledge-based small businesses and also in order to To improve the growth of these businesses, it is recommended to enter into long-term employment contracts, form a research and development team, attract domestic and foreign investors, and finally, schedule investments in the short term

Keywords: Iran, Foreign direct investment, GDP, Growth of small and medium enterprises (SMEs), Autoregressive model with wide lags.

JEL Classification: -

Extended abstract

Introduction

Small and medium-sized businesses are known as one of the vital factors in the economy of developing countries, because economic growth occurs through these businesses. For this reason, they can be referred to as sources of creativity and innovation. These businesses operate in each country according to the prevailing economic conditions. Because the economic conditions in each country are different and these conditions affect small and medium-sized businesses. Accordingly, the most important factors affecting small and medium-sized businesses are macroeconomic indicators such as foreign direct investment, gross domestic product, unemployment rate, inflation, active population, gross constant capital formation and government expenditures. In fact, one of the important indicators that is of particular importance is investment. Foreign direct investment is recommended, especially for developing countries that suffer from a lack of capital accumulation and also struggle with the underdevelopment of financial markets. Another variable affecting small and medium-sized businesses is gross domestic product (GDP), as it is considered one of the indicators determining the level of economic strength and growth. This issue is of particular importance for developing countries, and identifying variables that can compensate for their lack of economic growth is essential to compensate for their backwardness. In view of the above, the present study examines the relationship between macroeconomic indicators, especially foreign direct investment, on the growth of small and medium-sized businesses.

Research Method

The present study is estimated based on the self-explanatory model with extended lags (ARDL). This method is used when all variables are not at the stationary level. Thus, based on the model of Pesaran et al. (2004), cointegration methods are used. Cointegration means that when a number of time series are related to each other to show a long-term equilibrium relationship, these variables may have a random trend, but at the same time they can follow each other over time and the linear relationship between them is stable. Therefore, if all variables are first-order cointegration, the linear relationship between them should be stable. (Noferesti, 2008); The most important advantage of this model is that it does not care whether the variables are (0) or (1) and can result in a non-false, unbiased, and efficient estimate. Accordingly, the optimal interval of the variables is based on the Schwarz-Bayesian criterion in the form of ARDL (2,2,0,1,2,1,0,1).

Results and Discussion

To examine the effect of macroeconomic indicators on small and medium-sized businesses, the ARDL method was used. Initially, the variables were analyzed with a short-term lag and then with a long-term lag. The results of these two analyses are compared as follows:

The results obtained from the short-term and long-term relationships show that the effectiveness of the indicators is consistent in most cases in both the short and long term. Gross Domestic Product has a negative effect only with one lag in the short term, but in all lags and in the long term, GDP has a positive effect on the growth of small and medium-sized businesses. The inflation rate has been an obstacle to the growth of small and medium-sized businesses in both the short and long term. Foreign direct investment has had a negative effect on the growth of small businesses in both the short and long term, which could be due to the low

level of technology of Iran's partners, which does not involve technology transfer in the investment and trade process, and the fact that Iran's domestic advantages are not taken into account in the foreign direct investment process. gross constant capital formation has a positive effect both in the short term with a lag and in the long term. The government expenditure index has the same effect in the short term and the long term, only in the first lag it has a negative effect in the short term, which could be due to changes in governments and shocks to the economy. The active population index also has a consistent effect in both the long term and the short term. The unemployment rate, as an important factor, has also had a negative effect on the growth of small and medium-sized businesses in both the short and long term.

Conclusion

This research is a quantitative study that aims to examine the impact of macroeconomic indicators on small and medium-sized businesses. The most important of them are foreign direct investment and gross domestic product, and on the other hand, the unemployment rate index, inflation, active population, gross constant capital formation and government expenditures are considered as factors affecting the growth or weakening of small and medium-sized businesses. After conducting the necessary studies, it seems that the common denominator of the research results, both in the short-term and long-term lag analysis, is the Gross Domestic product, active population and government expenditures, all three of which have a positive and significant impact on small and medium-sized businesses. In the long-term lags, the foreign direct investment index, inflation rate and unemployment rate have a negative impact and play a role as negative and tense points. Therefore, based on the research results, it is suggested that the production chain be completed so that small and medium-sized businesses do not encounter problems in terms of both technology transfer and learning the research and development process. Also, investments should be selected that will help small businesses, rather than excluding them from the economic cycle. It is suggested that foreign direct investment be directed towards small knowledge-based businesses. On the other hand, signing long-term contracts and suitable working conditions can improve human resource management, prevent the departure of skilled and productive personnel, and help in the process of retaining them.

E-ISSN: 2345-2552 / Center for Strategic Research / Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies

Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 10.30507/jmsp.2025.474420.2757

Use your device to scan and read the article online

Citation: chaboki, M.; jalaei, S. A. E. and gholami, M. (2025). Investigating the impact of macroeconomic indicators on the growth of small and medium businesses (added value of the service sector) in Iran. (e220653). Quarterly Journal of The Macro and Strategic Policies, 13(51), e220653. doi: 10.30507/jmsp.2025.474420.2757

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بررسی تأثیر شاخص‌های کلان اقتصادی بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (ارزش افزوده بخش خدمات) در ایران

مهتا چابکی^۱ سید عبدالمجید جلائی اسفندآبادی^۲ مصطفی غلامی^۳

۱. دانشجوی رشته مدیریت کسب‌وکار، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران (نویسنده مسئول).
CHABOKII.MAHTA@aem.uk.ac.i

۲. استاد، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران.
jalae@uk.ac.ir

۳. دانشجوی اقتصاد بین‌الملل، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران.
m.gholami@aem.uk.ac.ir

چکیده

بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد یکی از عواملی که می‌تواند نقش مهمی در رشد و یا تضعیف کسب‌وکارهای کوچک و متوسط ایجاد کند، شاخص‌های کلان اقتصادی است. بر این اساس هدف پژوهش حاضر بررسی اثر شاخص‌های کلان اقتصادی بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) است. برای رسیدن به این هدف مدل متناسب بر اساس ادبیات موضوع انتخاب و با کمک داده‌های سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۴۰۱ و با استفاده از مدل خودرگرسیون با وقفه‌های گسترده (ARDL) برآورد شده است. نتایج پژوهش نشان داد که در کوتاه‌مدت تولید ناخالص داخلی، مخارج دولت و جمعیت فعال تأثیر مثبت و معناداری بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط دارند و سرمایه‌گذاری بر مستقیم خارجی، تورم، سرمایه ثابت ناخالص و نرخ بیکاری دارای تأثیر منفی و معناداری بر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط است. در بلندمدت نیز سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، نرخ تورم و نرخ بیکاری بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط اثر منفی و معنادار داشته و مابقی متغیرها مانند تولید ناخالص داخلی، سرمایه‌گذاری ثابت ناخالص، جمعیت فعال و... بر مدیریت SMEs اثر مثبت و معنادار دارند. با توجه به نتایج پیشنهاد می‌گردد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به سمت کسب‌وکارهای کوچک دانش‌بنیان هدایت شود و همچنین به منظور بهبود رشد این کسب‌وکارها عقد قراردادهای کاری بلندمدت، تشکیل گروه تحقیق و توسعه، جذب سرمایه‌گذارهای داخلی و خارجی و در نهایت زمانبندی کوتاه‌مدت سرمایه‌گذاری‌ها در دستور کار قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: ایران، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تولید ناخالص داخلی، رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs)، مدل خودرگرسیونی با وقفه‌های گسترده.
طبقه‌بندی JEL: -

شاپای الکترونیک: ۲۳۴۵-۲۵۵۲ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

 10.30507/jmsp.2025.474420.2757

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله است و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه سیاست‌های راهبردی و کلان نیست.

چابکی، مهتا؛ جلائی اسفندآبادی، سیدعبدالمجید و غلامی، مصطفی (۱۴۰۴). بررسی تأثیر شاخص‌های کلان اقتصادی بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (ارزش افزوده بخش خدمات) در ایران. سیاست‌های راهبردی و کلان، ۵۱(۱)، ۵۶۹-۵۹۸.
doi: 10.30507/jmsp.2025.474420.2757

مقدمه

یکی از عوامل مؤثر پیشرفت و رشد صنعتی بسیاری از کشورها، کسب‌وکارهای کوچک و متوسط است. این موضوع برای کشورهای درحال توسعه از اهمیت بیشتری برخوردار است (عظیم‌زاده و دیگران، ۱۳۹۳). امروزه بخش عظیمی از کسب‌وکارهای موجود در جهان را کسب‌وکارهای کوچک و متوسط تشکیل می‌دهند که می‌توان از آنها به‌عنوان یکی از منابع خلاقیت و نوآوری یاد کرد. این کسب‌وکارها در هر کشوری تحت تأثیر شرایط اقتصادی خاص و متفاوتی فعالیت می‌کنند و مجموعه‌ای از متغیرهای اقتصادی هم روی فعالیت آنها اثرگذارند که مهم‌ترین آنها شاخص‌های کلان اقتصادی است.

از بین شاخص‌های کلان اقتصادی، سرمایه‌گذاری از اهمیت بیشتری برخوردار است. هر کشوری برای گرداندن چرخ‌های اقتصاد نیازمند سرمایه‌گذاری است. همچنین در نظریه‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری به‌عنوان یکی از عوامل اصلی در رشد و توسعه اقتصادی در نظر گرفته می‌شود و در همین راستا سرمایه فنی را تشکیل می‌دهد. بر همین اساس یکی از ظرفیت‌های مهم و اساسی در خارج از کشور، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است (باقرزاده و دیگران، ۱۴۰۰).

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای کشورهای درحال توسعه دارای اهمیت ویژه‌تری است، چراکه این کشورها بازارهای مالی توسعه‌یافته‌ای ندارند و به کمبود انباشت سرمایه دچار هستند. ازجمله مهم‌ترین مزایای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌توان به انتقال فناوری، افزایش موجودی سرمایه کشور میزبان، افزایش رقابت داخلی، افزایش تولید ناخالص داخلی، کاهش بیکاری، بهبود تراز پرداخت‌ها و... اشاره کرد (تقی‌زاده الیاس‌آباد و دیگران، ۱۴۰۰).

یکی دیگر از متغیرهای اثرگذار بر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط تولید ناخالص داخلی است. تغییرات تولید ناخالص داخلی مهم‌ترین شاخص تعیین‌کننده میزان رشد اقتصادی یک کشور است. به‌عبارت‌دیگر افزایش رشد اقتصادی به معنای بهبود رفاه اجتماعی است (متفکرآزاد و دیگران، ۱۳۹۲). اندازه اقتصاد و قدرت اقتصادی هر کشوری با تولید ناخالص داخلی آن سنجیده می‌شود. این مسئله برای کشورهای درحال توسعه دارای اهمیت ویژه‌ای است و شناسایی متغیرهایی که بتواند کمبود رشد اقتصادی آنان را جبران کند، برای جبران عقب‌افتادگی آنها ضروری است.

(رحیمی و دیگران، ۱۴۰۳).

روش‌ها و سیاست‌هایی که کسب‌وکارهای کوچک و متوسط برای دستیابی به رشد و توسعه به کار می‌گیرند بسیار متنوع و جدید است. از این‌رو شناخت عوامل اقتصادی، نحوه اثرگذاری این عوامل بر کسب‌وکارهای کوچک می‌تواند به سیاست‌گذاران برای اقدامات هدفمند و اثرگذار در ارتباط با کسب‌وکارهای کوچک و متوسط کمک کند و اهرمی برای دستیابی به رشد و توسعه و ارتقا عملکرد کسب‌وکارها باشد. از این‌رو یکی از مهم‌ترین چالش‌ها و مسائل پیش‌روی صاحبان کسب‌وکارهای کوچک و متوسط شناخت شرایط اقتصادی است که به شناخت و درک هرچه بیشتر صاحبان کسب‌وکار از اوضاع اقتصادی کمک می‌کند. علاوه‌براین، معایب و چالش‌هایی هم در مورد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط وجود دارد که شامل کاهش فروش، رقابت، مسئولیت افزایش‌یافته، زیان‌های مالی، ارتباطات کارکنان، قوانین و مقررات و خطر ورشکستگی است که شناخت شاخص‌های اقتصادی و اثرگذاری این شاخص‌ها بر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط برای جلوگیری از وقوع این اتفاقات ناگوار بسیار حائز اهمیت است.

با توجه به اهمیت موضوع مورد بررسی و نقش ویژه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در اقتصاد ایران، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که شاخص‌های کلان اقتصادی چه تأثیری بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط دارند؟ برای پاسخ به این پرسش، پس از مقدمه به بررسی ادبیات موضوع و مبانی نظری متغیرها پرداخته و در ادامه تجزیه و تحلیل آماری صورت گرفته و در پایان به بررسی نتایج و پیشنهادات سیاستی پرداخته شده است.

۱. پیشینه پژوهش

۱-۱. پیشینه داخلی

محسنی کبیر و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «تبیین مدل تاب‌آوری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در کشور ایران» به بررسی و تبیین مدل تاب‌آوری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط پرداخته است که از بُعد هدف، اکتشافی - توصیفی؛ از بُعد مخاطب، بنیادی و از بُعد زمان، مقطعی بوده و مبتنی بر رویکرد آمیخته در بخش کیفی از ابزار مصاحبه علمی با خبرگان و در بخش کمی از پرسش‌نامه محقق‌ساخته، استفاده شده است. در تحلیل داده‌ها، برای غربالگری متغیرها از روش دلفی فازی و جهت شناسایی روابط مؤلفه‌ها و تعیین مؤلفه‌های راهبردی از روش

دیمل فازی استفاده شد. جامعه مورد مطالعه این پژوهش به شیوه نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از روش گلوله برفی انتخاب گردید. جهت تکمیل و تحلیل معیارها به روش دلفی، تعداد ۱۷ نفر و جهت بررسی روابط علت و معلولی بین معیارها، تعداد ۱۲ نفر از کارشناسان با توجه به تخصص و مرتبط بودن مورد مطالعه قرار گرفتند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که عوامل راهبردی، منابع اقتصادی، منابع انسانی، ویژگی‌های مدیریتی و تحقیق و توسعه جزء برجسته‌ترین و قوی‌ترین عوامل اصلی مؤثر بر تاب‌آوری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط است.

جوهری و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر اشتغال کشورهای منتخب صادرکننده نفت» با استفاده از روش پنل دیتا تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر سطح اشتغال طی دوره ۲۰۰۰-۲۰۱۹ را در شش کشور منتخب حوزه خلیج فارس (ایران، عربستان سعودی، قطر، کویت، بحرین و عراق) ارزیابی کرده است. نتایج حاکی از آن است که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و تولید ناخالص داخلی تأثیر مثبت و معنادار بر اشتغال دارند. درآمدهای نفتی، سرمایه انسانی و کیفیت نهادی تأثیر منفی و معنادار بر اشتغال دارند. همچنین، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند به‌عنوان یک راهکار برای افزایش سطح اشتغال در این کشورها مطرح شود.

جعفری فشارکی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود، آثار میزان تورم و بهبود فضای کسب‌وکار را بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بررسی کرده‌اند. آنان طبق تقسیم‌بندی بانک جهانی دو گروه کشورهای با درآمد متوسط به بالا و کشورهای با درآمد متوسط روبه‌پایین را در نظر گرفته‌اند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهد که اثر تورم بر سرمایه‌گذاری خارجی منفی و اثر بهبود فضای کسب‌وکار مثبت بوده است.

مینایی و صمدی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تأثیر سرمایه‌گذاران خطرپذیر و وام بانکی بر عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط» به بررسی نقش شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر و بانک‌ها در وام‌ها و عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط پرداخته‌اند. آنان با بررسی ۲۹ شرکت در دوره زمانی ۸ ساله (۱۳۹۰-۱۳۹۷) و با استفاده از داده‌های تابلویی به این نتیجه رسیده‌اند که شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر و بانک‌ها، در وام‌های بانکی، کیفیت گزارشگری و بدهی‌های بلندمدت شرکت‌های کوچک و متوسط تأثیر معناداری ندارند، ولی بر بهره‌وری این شرکت‌ها تأثیر معنادار و مستقیم (هرچند ضعیف) دارند.

گلرد و پرتوافکنان (۱۳۹۹) در پژوهش خود به بررسی نقش حمایت مالی دولت

نسبت به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط می‌پردازد. نتایج نشان داد که اگر دولت سیاست‌هایی را اجرایی کند که سرمایه‌گذاری بخش‌های مولد در اقتصاد را افزایش دهد، مستقیماً باعث کاهش سطح بیکاری می‌گردد؛ به‌طورمثال، سیاست‌های انقباضی دولت، سرمایه‌گذاری داخلی را با مشکلات زیادی مواجه می‌سازد و همچنین بیکاری را تشدید می‌نماید و متقابلاً سیاست‌هایی که باعث جذب نقدینگی در بخش‌های مولد اقتصادی می‌شوند تأثیر قابل‌توجهی بر کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال در کشور دارند.

شرفی و همکاران (۱۳۹۸) با هدف طراحی مدل پایداری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط کشاورزی، پژوهشی با عنوان «طراحی مدل پایداری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط کشاورزی در استان کرمانشاه» انجام دادند. در این پژوهش ۲۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و روش گلوله‌برفی انتخاب شدند و از مصاحبه نیمه‌ساختارمند استفاده شد. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که عوامل تأثیرگذار بر پایداری کسب‌وکارهای کوچک و متوسط کشاورزی در استان کرمانشاه به دو دسته درون‌سازمانی و برون‌سازمانی تقسیم می‌شوند.

احمدپور داریانی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «شناسایی عوامل موفق مدیریت منابع انسانی در کسب‌وکارهای کوچک و متوسط» به بررسی عوامل موفقیت منابع انسانی در کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در دو گروه صاحبان و مدیران کسب‌وکار کوچک و متوسط کشاورزی در استان زنجان می‌پردازد. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که ۵ عامل مهم مدیریت منابع انسانی در کسب‌وکارهای کوچک و متوسط عبارت‌اند از: عامل زیرساختی - حمایتی، عامل مدیریتی، عامل فناوری اطلاعات، عامل انگیزشی و عامل آموزشی.

نوبخت و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «عوامل زمینه‌ای مؤثر بر موفقیت کسب‌وکارهای متوسط و کوچک ورزش کشور» به تحلیل عوامل زمینه‌ای موفقیت کسب‌وکارهای ورزشی پرداخته‌اند. آنان با استفاده از داده‌های ۳۰۶ شرکت منتخب، به این نتیجه رسیده‌اند که دسترسی به سرمایه، طرح کسب‌وکار، حمایت دولت، فناوری، دسترسی به اطلاعات و قانونمندی از عوامل زمینه‌ای موفقیت کسب‌وکار ورزشی در ایران است.

عظیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود با عنوان «مدلی برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط ورزشی» به بررسی عوامل مؤثر در ایجاد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط ورزشی پرداخته‌اند. آنان با استفاده از ۳ پرسش‌نامه

عوامل محیطی، عوامل فردی و سرمایه به این نتیجه رسیده‌اند که هر سه عامل سرمایه‌ای، محیطی و فردی با ایجاد کسب‌وکار رابطه مثبت و معنی‌داری دارند. رضایی‌منش و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی نقش سبک رهبری تحول‌آفرین در ایجاد سرمایه اجتماعی در کسب‌وکارهای کوچک پرداخته‌اند. آنان با استفاده از داده‌های شرکت‌های دانش‌بنیان منطقه ۶ تهران به این نتیجه دست یافته‌اند که بین ابعاد ارتباطات الهام‌بخش، ترغیب منطقی، رهبری حمایتی و شناسایی فردی با سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

۲-۱. پیشینه خارجی

مونیب^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «شرکت‌های کوچک و متوسط در بازارهای نوظهور و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی: رویکرد تصمیم‌گیری چندمعیاره یکپارچه» به بررسی و مطالعه عوامل حیاتی موفقیت که می‌توانند بین‌المللی‌سازی اولیه را هدایت کنند و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را برای شرکت‌های کوچک و متوسط، به‌ویژه در صنعت نساجی بازارهای نوظهور، با استفاده از روش‌شناسی چندمرحله‌ای شامل شود، پرداختند. نتایج پژوهش آنان حاکی از آن است که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط در گروهی متشکل از چهار کشور آسه‌آن (اندونزی، مالزی، تایلند و ویتنام) تأثیر منفی دارد؛ اما به‌ویژه بر شرکت‌های کوچک و متوسط در ویتنام تأثیر مثبت دارد.

کاوکاب^۲ (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان «فوریت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در چهارچوب تأمین مالی شرکت‌های خرد، کوچک و متوسط: مورد اندونزی» به بررسی دو پرسش پرداخته‌اند: آیا نرخ رشد تولید در بخش‌های ام‌اس‌ام‌ای باز برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کمتر از بخش‌های ام‌اس‌ام‌ای^۳ بسته قبل از سیاست در سال ۲۰۱۶ بوده است؟ آیا نرخ رشد تولید ام‌اس‌ام‌ای باز کمتر از بخش‌های بسته شده ام‌اس‌ام‌ای پس از سیاست در سال ۲۰۱۶ بوده است؟ جامعه آماری از بخش صنعتی گردآوری شده است که با استفاده از آزمون تی بین بخش‌های صنعتی بسته و باز سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تجزیه و تحلیل شده است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط باز به‌طور قابل‌توجهی کمتر از عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط بسته، قبل و بعد از آزادسازی بود؛ بنابراین،

1. Farhan Muhammad Muneeb

2. M. Elfan kaukab

3. MSME

دولت باید الزامات داده‌شده به سرمایه‌گذاران برای سرمایه‌گذاری در شرکت‌های کوچک و متوسط را کاهش دهد.

بزنیک^۱ و همکاران (۲۰۲۳) در تحقیقی با عنوان اثرات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط: مورد ویتنام در مقایسه با گروهی متشکل از چهار کشور آسه‌آن پرداخته است. شواهد تجربی نشان می‌دهد که FDI در گروه چهار کشور عضو آسه‌آن اثر منفی بر عملکرد بنگاه‌های کوچک و متوسط داشته، درحالی‌که بر بنگاه‌های کوچک و متوسط ویتنام تأثیر مثبتی برجای گذاشته است.

یان لیو و زان‌وانگ^۲ (۲۰۲۳) در تحقیقی با عنوان تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نوآوری در شرکت‌های داخلی: شواهدی از مقررات زدایی از سرمایه‌گذاری خارجی در چین به بررسی تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نوآوری توسط شرکت‌های داخلی در چین می‌پردازد. در این مطالعه، پژوهشگران با بهره‌گیری از روش تخمین «تفاوت در تفاوت‌ها» و استفاده از مقررات زدایی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در چین در سال ۲۰۰۲ به عنوان یک شوک سیاستی، شواهد علی معتبری در خصوص اثرات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نوآوری ارائه کرده‌اند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌های تطبیقی بنگاه - ثبت اختراع طی دوره ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۷ نشان می‌دهد که حضور سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موجب بهبود هم‌زمان کمیت و کیفیت نوآوری در شرکت‌های داخلی شده است.

صمدزاده و هاشمی (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «تحلیل عوامل موفقیت شرکت‌های کوچک و متوسط» به شناسایی و تحلیل عوامل موفقیت شرکت‌های کوچک و متوسط با پیروی از خطوط قابلیت‌های پویا و دیدگاه‌های مبتنی بر منابع با روش مطالعه موردی چندگانه برای ۲۰ شرکت در ایران پرداختند. نتایج به‌دست‌آمده پس از مصاحبه با مدیران کسب‌وکارها، مهم‌ترین عوامل موفقیت شناسایی شده را: محیط کسب‌وکار، در دسترس بودن سرمایه، پشتیبانی کسب‌وکار، رهبری و مدیریت، ویژگی‌های تجاری، عوامل فردی، حمایت دولت، زیرساخت‌ها، مدیریت منابع انسانی و شبکه‌ها و مشارکت‌ها اعلام نمود.

بودانگ و عبدحکیم^۳ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای با عنوان «آیا سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اثر سرمایه‌گذاری مستقیم را از بین می‌برد؟» به بررسی اثرهای تراکم

1. Norbert bozsnik

2. Yan Liu & Xuan Wang

3. Nurul Azwanie Budang, Taufik Abd Hakim

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر سرمایه‌گذاری داخلی در ۳۸ کشور آسیایی در طول سال‌های ۱۹۹۳-۲۰۱۶ با استفاده از پانل تحلیل همگرایی پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که جریان‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی همیشه نوید یک اثر خوب را نمی‌دهد و درواقع به‌جای کمک به شرکت‌های محلی جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ممکن است شرکت‌های محلی را با بیرون‌راندن آنها از بازار تجاری آسیا به خطر بیندازد.

آزکا امین و همکاران^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و رشد اقتصادی در رومانی: شواهدی از رویکرد غیرخطی خودتوضیح‌برداری با وقفه‌های گسترده^۲ بر اساس مدل تأخیر توزیعی خودرگرسیون غیرخطی^۳» به بررسی اثرهای نامتقارن بلندمدت و کوتاه‌مدت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برون‌مرزی بر رشد اقتصادی در رومانی در دوره ۱۹۹۰-۲۰۱۹ پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که افزایش و کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برون‌مرزی تأثیر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی رومانی دارد که تأثیر بیشتری از افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برون‌مرزی دارد. پژوهش‌های ما با ارائه بینش‌های جدید در مورد فرضیه رشد به رهبری اوافدی‌آی به ادبیات قبلی اضافه می‌کند. نتایج مطالعه حاضر اثرهای افزایش‌دهنده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برون‌مرزی را نشان می‌دهد با این تصور که شرکت‌ها سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برون‌مرزی را به‌منظور ترکیب تولید داخلی با تولید خارج از کشور برای کاهش هزینه‌ها و افزایش رقابت‌پذیری خود در سطح جهانی و داخلی انجام می‌دهند، سازگار است؛ بنابراین، افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برون‌مرزی^۴ هم علت و هم پیامد رشد اقتصادی کشور است.

چنگ‌ون لی^۵ (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان «اتحادهای راهبردی بر عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط تأثیر می‌گذارد» به بررسی اینکه آیا موفقیت سرمایه‌گذاری‌های جدید شرکت‌های کوچک و متوسط در صنعت بیوتکنولوژی با ویژگی‌های اتحادهای راهبردی مرتبط است یا خیر؟ پرداخت. برای این منظور از داده‌های نمونه‌گیری جمع‌آوری‌شده از ۱۸۹ شرکت بیوتکنولوژی تایوان از طریق یک

1. Azka Amin

2. ARDL

3. NARDL

4. Outward foreign direct investment

5. Cheng-Wen Lee

پرسش‌نامه معیار، شش فرضیه با استفاده از معادلات ساختاری بررسی شد. یافته‌ها به‌طور کلی با ادبیات مطابقت دارد. پژوهش از تمامی فرضیه‌ها پشتیبانی می‌کند. در نتیجه، نتایج نشان می‌دهد که اتحادهای راهبردی، موفقیت سرمایه‌گذاری جدید شرکت‌های کوچک و متوسط را بهبود می‌بخشد. این پژوهش مفاهیم مدیریتی را هم برای کارآفرینان و هم برای مدیران و پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی ارائه می‌کند.

۲. مبانی نظری

نخستین بار در سال ۱۹۷۹ دیوید برچ^۱ با استفاده از داده‌های آماری، اهمیت کسب‌وکارهای کوچک را در خلق مشاغل و تحریک رشد اقتصادی اثبات نمود. از دهه ۱۹۷۰ به بعد با بروز بحران‌های متعدد در اقتصاد جهانی به‌خصوص شوک‌های نفتی، صنایع بزرگ به‌دلیل انعطاف‌پذیری پایین، زیان‌های سنگینی را تجربه نمودند، به همین دلیل صنایع کوچک‌تر و نقش آنها در رشد اقتصادی مورد توجه قرار گرفتند. از دهه ۱۹۹۰ به بعد که موج کوچک‌گرایی جهانی اتفاق افتاد، سیاست‌های کشورهای پیشرفته نیز به سمت گسترش صنایع کوچک و متوسط سوق پیدا کرد؛ تا آنجا که طی دو دهه اخیر در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، فعالیت صنایع تولیدات کارخانه‌ای از بنگاه‌های بزرگ به سمت بنگاه‌های کوچک و متوسط تغییر جهت یافته است (ستایش و دیگران، ۱۴۰۱).

عبارت «کسب‌وکارهای کوچک و متوسط» دامنه وسیعی از تعاریف و معیارها را دربرمی‌گیرد که از کشوری به کشور دیگر و نیز بین منابع آماری گزارش‌دهنده متفاوت است، درحقیقت، شرایط اقتصادی و صنعتی حاکم بر هر کشور، معرف صنایع کوچک و متوسط آن است. برخی از معیارهای رایج به‌کاررفته در تعریف کسب‌وکارهای کوچک و متوسط عبارت‌اند از: تعداد کارکنان، ارزش فروش و یا دارایی‌ها و سطح سرمایه‌گذاری. باوجوداین، معمول‌ترین شاخص جهت تعریف این کسب‌وکارها «تعداد کارکنان» آنها است (ستایش و دیگران، ۱۴۰۱).

برخی نظریه‌پردازان شرکت‌های کوچک و متوسط را شرکت‌هایی با تعداد کارکنان کمتر از ۴۵ نفر در نظر می‌گیرند؛ اما برخی دیگر معتقدند این شرکت‌ها کارکنانی کمتر از ۵۰۰ نفر دارند. همچنین این شرکت‌ها باید از نظر اقتصادی مستقل باشند و بیش از ۵۰ درصد سهام آن متعلق به بخش خصوصی باشد (گلرد و پرتوافکنان، ۱۳۹۹).

1. David Birch

امروزه توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط به عنوان یکی از ارکان کلیدی در دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی شناخته شده است. اهمیت نقش کسب و کارهای کوچک و متوسط در اقتصادهای ملی، ریشه در ظرفیت ها و مزایای متعدد فعالیت آنها دارد. از شاخص ترین مزیت های حضور کسب و کارهای کوچک و متوسط در اقتصاد می توان ایجاد اشتغال با سرمایه گذاری کم، تحریک نوآوری، پویایی بخشیدن به صنعت، تقویت رقابت پذیری، جلوگیری از انحصارگرایی شرکت های بزرگ، ایجاد توازن اقتصادی منطقه ای، و انعطاف پذیری در برابر نوسانات اقتصادی را برشمرد. نظریه های رشد اقتصادی نیز به طور گسترده دریافته اند که کسب و کارهای کوچک و متوسط موتور رشد اقتصادی هستند؛ چراکه ایجاد «اشتغال» می کنند، «رقابت» را تحریک می کنند و «نوآوری» و «سرریز دانش» را ارتقاء می دهند که در نهایت همه این موارد، رشد اقتصادی را در جامعه تحریک می بخشد (ستایش و دیگران، ۱۴۰۱).

اشتغال نیز یکی از مهم ترین چالش های کشورهای در هزاره سوم است. با توجه به بحران اشتغال در جهان، امروزه کشورهای مختلف راهبردهای گوناگونی را برای توسعه اشتغال به کار می گیرند. ایجاد و توسعه کسب و کارهای کوچک یکی از این راهبردهاست که در سال های اخیر مورد توجه دولتمردان کشورهای مختلف قرار گرفته است (سعدی، ۱۳۹۲).

یکی از مهم ترین متغیرهای اثرگذار بر رشد کسب و کارهای کوچک سرمایه است. بسیاری از کشورها به دلیل کمبود سرمایه گذاری های داخلی به دنبال راهکارهای جهانی هستند. استقراض خارجی یکی از این راه ها است؛ اما به دلیل محدودیت های سیاسی در بلندمدت، آسیب های فراوانی را به دنبال دارند. به همین دلیل جذب سرمایه گذاری های خارجی بهترین گزینه به نظر می رسد. این امر از دهه ۱۹۸۰ به بعد به عنوان یکی از مهم ترین منابع تأمین سرمایه کشورها مورد توجه واقع شد. سرمایه گذاری مستقیم خارجی باعث انتقال سرمایه ریسک پذیر، دانش فنی، سازمان دهی مدیریت، و بازاریابی است و موجب گسترش شبکه تولید جهانی می شود. سرمایه گذاری مستقیم خارجی باعث افزایش تقاضای نیروی کار شده و یکی از منابع تأمین اشتغال کشورها نیز به حساب می آید (سیدنورانی و محمدپور، ۱۳۹۷).

عامل دیگری که بر سرنوشت کسب و کارهای کوچک بسیار اهمیت دارد تورم است. در حالت تورمی یک فضای نااطمینانی بر اقتصاد کشورها حاکم می شود؛ بنابراین برنامه های سرمایه گذاری در نهادهای فیزیکی و انسانی را غیرکارآمد می کند. چراکه تورم می تواند بر دستمزد پرداختی کارفرما به نیروی کار نیز تأثیرگذار

باشد؛ بنابراین افزایش قیمت‌ها و عدم تناسب افزایش حقوق با تورم باعث می‌شود که درآمد حقیقی نیروی کار کاهش یابد و نیروی کار نتواند تمامی مخارج خود را پوشش دهد؛ بنابراین بهره‌وری نیروی کار می‌تواند رفته‌رفته کاهش یابد.

تورم می‌تواند از چند طریق باعث تغییر در ترکیب نهاده‌های تولیدی علی‌الخصوص نهاده نیروی کار شود و مؤلفه‌های بهره‌وری من‌الجمله بهره‌وری نیروی کار را تحت تأثیر قرار دهد:

- ۱- تورم باعث تغییر تصمیمات بین‌دوره‌ای مصرف‌کنندگان می‌شود.
- ۲- به علت تغییر برخی قیمت‌های نسبی، تقاضای کالاهایی که قیمت نسبی کمتری دارند افزایش یافته و بر این اساس تولید برخی از کالاها افزایش و تولید برخی کاهش می‌یابد.
- ۳- از آنجایی که سلیقه‌های گروه‌های بالا درآمدی و پایین درآمدی متفاوت است، در نتیجه افزایش تورم، فاصله طبقاتی زیادتر شده و یک تغییر در جهت تولید کالاها در زمینه کالاهای لوکس ایجاد می‌شود که حتی ممکن است منابع تولیدی را به سمت کالاهای غیرضروری سوق دهد.
- ۴- بنگاه‌های بزرگ که به علت استفاده از فناوری تجهیزات و سازمان‌دهی انسانی پیشرفته دارای بهره‌وری بیشتری نسبت به بنگاه‌های کوچک است، با وجود تورم و نااطمینانی حاصل از آن، درصد شکل‌گیری‌شان کمتر می‌شود (شاه‌آبادی و دیگران، ۱۳۹۵).

از طرف دیگر مهم‌ترین و بزرگ‌ترین دارایی هر سازمانی نیروی انسانی آن است. چراکه نیروی انسانی دارای اندیشه، خلاقیت و نوآوری است و این توانایی‌ها در طی زمان تقویت می‌شوند. به همین دلیل این عامل کلیدی با عنوان «عامل درونی موفقیت» کسب‌وکارها شناخته می‌شود (کاظمی و ملائی، ۱۴۰۱). به همین دلیل داشتن یک جمعیت فعال جوان و خلاق برای هر کشوری یک امتیاز محسوب می‌شود. بدیهی است نبود این سرمایه انسانی در سازمان‌ها یک نقص جدی محسوب شده که به مرور مزیت‌های رقابتی و ارزش‌های افزوده آن را کاهش می‌دهد.

اما دولت نیز از دیگر عوامل مهمی است که می‌تواند در رونق یا حذف کسب‌وکارها از اقتصاد بسیار مؤثر باشد. در واقع دولت از طریق کاهش یا افزایش مالیات‌ها و همچنین کاهش یا افزایش مخارج جاری و عمرانی خود می‌تواند اقتصاد را از وضعیت رکود خارج و یا رونق اقتصادی را افزایش دهد؛ به‌طورمثال مخارج عمرانی دولت نظیر آموزش، حمل‌ونقل و بهداشت می‌تواند مکمل سرمایه‌گذاری

بخش خصوصی باشد که منجر به کاهش قیمت تمام شده کالاها و خدمات می شود (ریحانه و اقبالی، ۱۳۸۶).

در نهایت باید گفت مرور ادبیات و پیشینه پژوهش نشان می دهد که پژوهش های متعددی در خصوص عوامل مؤثر بر رشد این کسب و کارها انجام شده است و همچنین چهارچوب ها و الگوهای مختلفی در نقاط گوناگون طراحی شده که هر یک به جنبه های متفاوتی از رشد کسب و کار پرداخته اند؛ اما در بیشتر این پژوهش ها، از روش های پرسش نامه ای استفاده شده است که تنها توضیحاتی جزئی درباره موضوع و عوامل مؤثر بر کسب و کارهای کوچک و متوسط ارائه می دهند. با وجود اهمیت شناخته شده شرکت های کوچک و متوسط، هنوز نظریه واحدی در مورد عوامل مؤثر بر رشد این کسب و کارها وجود ندارد. بر اساس نتایج به دست آمده از مطالعات مروری و پیشینه پژوهش و با توجه به اینکه جامعه هدف این مقاله، فضای اقتصادی و محیط کسب و کار در ایران است، ضروری است که علاوه بر بررسی ادبیات نظری مرتبط با کسب و کارهای کوچک و متوسط، متغیرهای کلان اقتصادی مؤثر بر این کسب و کارها در اقتصاد ایران نیز شناسایی و استخراج شود که در بخش بعدی تلاش شده است این مهم بررسی و شکاف موجود برطرف گردد.

۳. روش پژوهش

با استفاده از مبانی نظری آورده شده و ادبیات موجود در این زمینه، برای بررسی موضوع پژوهش، معادله زیر تجزیه و تحلیل شده است:

$$SME = F(GDP, FDI, CAP, GOV, INF, UNE, POP) \quad \text{معادله (۱)}$$

بر اساس معادله ۱، متغیرهای اصلی مقاله عبارت اند از:

جدول (۱): معرفی متغیرها

متغیر	معانی	منبع
SME	ارزش افزوده بخش خدمات (کسب و کارهای کوچک و متوسط)	بانک جهانی
GDP	تولید ناخالص داخلی	بانک جهانی
FDI	سرمایه گذاری مستقیم خارجی	بانک جهانی
CAP	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص	بانک جهانی
GOV	مخارج دولت	بانک جهانی

منبع	معانی	متغیر
بانک جهانی	تورم	INF
بانک جهانی	نرخ بیکاری	UNE
بانک جهانی	جمعیت فعال	POP

براساس تعریف همایش تجارت و توسعه ملل متحد، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) عبارت است از سرمایه‌گذاری‌ای که متضمن مناسبات طولانی‌مدت بوده و منعکس‌کننده کنترل و سود دائمی شخصی حقیقی یا حقوقی مقیم یک کشور در شرکتی واقع در خارج از وطن سرمایه‌گذار باشد (باقرزاده و دیگران، ۱۴۰۰).

تورم (INF) نیز وضعیتی است که طی آن سطح عمومی تمام قیمت‌ها به‌صورت مداوم و به مرور زمان افزایش می‌یابد (شاگری، ۱۳۹۵).

تولید ناخالص داخلی (GDP) نیز ارزش بازاری تمامی کالاها و خدمات نهایی تولیدشده در داخل مرزهای یک کشور طی یک دوره زمانی خاص است (منکیو، ۱۳۹۸).

طبق تعریف مرکز آمار ایران به تمامی افراد ۱۵ سال و بیشتر که در هفته در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته‌اند و یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده‌اند، جمعیت فعال (POP) نامیده می‌شوند (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۱). در این پژوهش جمعیت فعال زنان و مردان ۱۵-۶۴ سال برای کشور ایران استخراج شده است.

همچنین تمامی افراد ۱۰ ساله و بیشتر در صورتی بیکار محسوب می‌شوند که اولاً، در هفته مرجع دارای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی نباشند و ثانیاً، در هفته مرجع و یا هفته بعد از آن آماده کار باشند (جوادی و هرنیدی، ۱۳۸۸). در این پژوهش نرخ بیکاری (UNE) از تقسیم تعداد افراد بیکار بر جمعیت فعال کشور طی سال‌های مختلف به‌دست می‌آید.

درنهایت برای نشان دادن کسب‌وکارهای کوچک (SMEs) از شاخص ارزش‌افزوده بخش خدمات استفاده شده است که تمام کسب‌وکارهای کوچک را دربرمی‌گیرد.

تمامی داده‌های این پژوهش براساس سال پایه ۱۳۹۴ استخراج شده و به‌صورت لگاریتمی در مدل وارد شده‌اند. به‌این ترتیب مدل اصلی مقاله به‌صورت زیر تصریح می‌گردد:

$$LSME_t = \alpha + \beta_1 LGDP_t + \beta_2 LPOP_t + \beta_3 LUNE_t + \beta_4 LINF_t + \beta_5 LCAP_t + \beta_6 LFDI_t + \beta_7 LGOV_t + U_t \quad (\text{معادله } 2)$$

این مدل به دنبال این است که اثر متغیرهای مستقل (مانند تولید ناخالص داخلی، نرخ بیکاری، تورم و...) را بر رشد کسب و کارهای کوچک و متوسط بسنجد. متغیر مربوط به رشد کسب و کارهای کوچک و متوسط ارزش افزوده بخش خدمات است که تأثیر هر کدام از متغیرها طبق مبانی نظری و ادبیات تجربی در ادامه مورد آزمون قرار می‌گیرد.

۴. برآورد مدل

۴-۱. آزمون ریشه واحد

قبل از تخمین مدل، ابتدا مانایی متغیرها بررسی می‌شوند؛ زیرا نامانایی متغیرها در مورد داده‌های سری زمانی به رگرسیون کاذب منجر خواهد شد. به این ترتیب آمار و اطلاعات مربوط به تمامی متغیرهای پژوهش از تارنمای بانک جهانی^۱ و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران^۲ گردآوری و مورد آزمون مانایی قرار گرفته‌اند. نتایج آزمون مانایی نشان می‌دهد که تمامی متغیرها به غیر از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و نرخ بیکاری با یک تفاضل‌گیری مانا شده‌اند و همچنین از متغیر جمعیت که با دو تفاضل مانا شده است، تفاضل مرتبه اول گرفته شده است و متغیر به صورت I(1) وارد مدل شده است. نتایج این آزمون در جدول ۲ منعکس شده است:

جدول (۲): آزمون ریشه واحد فیلیپس - پرون

متغیرها	PH-P	سطح معناداری	درجه مانایی
SME	-۳/۹۴	۰/۰۰۰۵	I (1)
GDP	-۴/۶۲	۰/۰۰۰۹	I (1)
FDI	-۱/۶۴	۰/۰۹۴۳	I (0)
CAP	-۴/۱۷	۰/۰۰۲۸	I (1)
GOV	-۲/۷۰	۰/۰۰۸۵	I (1)
INF	-۶/۷۸	۰/۰۰۰۰	I (1)
POP	-۴/۹۸	۰/۰۰۰۴	I (2)
UNE	-۴/۴۵	۰/۰۰۰۱	I (0)

1. www.worldbank.org

2. www.cbi.ir

جدول (۳): نتایج تخمین معادله پویای $ARDL(2,2,0,1,2,1,0,1)$ با متغیر وابسته ارزش افزوده بخش خدمات

متغیرها	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
LSME (-1)	۰/۲۵	۰/۱۶	۱/۵۰	۰/۱۵۵۹
LSME (-2)	-۰/۴۷	۰/۱۴	-۳/۲۴	۰/۰۰۶۴
LGDP	۰/۶۸	۰/۰۷	۸/۷۸	۰/۰۰۰۰
LGDP (-1)	-۰/۳۱	۰/۱۰	-۲/۹۹	۰/۰۱۰۴
LGDP (-2)	۰/۳۵	۰/۱۰	۳/۲۳	۰/۰۰۶۵
LFDI	-۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	-۱/۱۹	۰/۲۵۴۹
LCAP	-۰/۰۳	۰/۰۲	-۱/۴۹	۰/۱۵۷۷
LCAP (-1)	۰/۰۵	۰/۰۲	۱/۸۲	۰/۰۹۱۰
LGOV	۰/۰۳	۰/۰۱	۲/۰۳	۰/۰۶۲۵
LGOV (-1)	-۰/۰۰۵	۰/۰۲	-۰/۲۴	۰/۸۰۸۷
LGOV (-2)	۰/۰۴	۰/۰۱	۳/۰۳	۰/۰۰۹۶
LINF	-۰/۰۰۴	۰/۰۰۶	-۰/۶۲	۰/۵۴۱۰
LINF (-1)	-۰/۰۲۳	۰/۰۰۷	-۲/۹۷	۰/۰۱۰۷
LPOP	۰/۵۸	۰/۱۰	۵/۶۳	۰/۰۰۰۱
LUNE	-۰/۱۶	۰/۰۴	-۳/۶۵	۰/۰۰۲۹
LUNE (-1)	-۰/۰۹	۰/۰۳	-۲/۸۰	۰/۰۱۴۸
C	-۱/۰۷	۱/۳۲	-۰/۸۱	۰/۴۳۰۴

منبع: (محاسبات پژوهش)

نتایج الگوی پویا در جدول ۳ نشان می‌دهد یک درصد افزایش در تولید ناخالص داخلی در کوتاه‌مدت باعث افزایش ۰/۶۸ درصدی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در دوره جاری می‌شود و همچنین ضریب متغیر تولید ناخالص داخلی برای وقفه اول ۰/۳۱- و برای وقفه دوم ۰/۳۵ است. یک درصد افزایش در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی منجر به کاهش ۰/۰۰۲ کسب‌وکارهای کوچک و متوسط می‌گردد؛ بنابراین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کوتاه‌مدت تأثیر منفی و معناداری بر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط دارد. به عبارت دیگر افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی باعث می‌شود که کسب‌وکارهای کوچک و متوسط طی دوره کاهش یابد.

متغیر تشکیل سرمایه ثابت ناخالص با افزایش یک درصدی در کوتاه‌مدت باعث کاهش ۰/۰۳- کسب‌وکارهای کوچک و متوسط می‌گردد و همچنین ضریب متغیر تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در کوتاه‌مدت و با یک وقفه ۰/۰۵ است.

متغیر مخارج دولت با افزایش یک درصدی در کوتاه‌مدت منجر به افزایش ۰/۰۳ کسب‌وکارهای کوچک و متوسط می‌گردد و همچنین ضریب متغیر مخارج دولت برای وقفه اول ۰/۰۰۵- و برای وقفه دوم ۰/۰۴ است.

متغیر تورم در کوتاه‌مدت بدون وقفه و با یک وقفه به ترتیب با ضرایب ۰/۰۰۴- و ۰/۰۲۳- باعث کاهش کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در کوتاه‌مدت می‌شود. افزایش یک درصدی جمعیت فعال در کوتاه‌مدت نیز منجر به افزایش کسب‌وکارهای کوچک و متوسط با ضریب ۰/۵۸ می‌گردد. نرخ بیکاری با افزایش یک درصدی در دوره کوتاه‌مدت باعث کاهش ۰/۱۶- کسب‌وکارهای کوچک و متوسط می‌شود و همچنین با یک وقفه در دوره کوتاه‌مدت به میزان ۰/۰۹- درصد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط را کاهش می‌دهد. پس از برآورد فرم کوتاه‌مدت مدل، فرم بلندمدت آن برآورد می‌گردد.

جدول ۳ نتایج آزمون کرانه‌ها را نشان می‌دهد. در این آزمون آماره F با مقدار بحرانی جدول بندی شده توسط پسران و همکاران (۲۰۰۱) مقایسه می‌شود. اگر آماره F محاسبه شده از مقدار حد بالایی جدول، بزرگ‌تر باشد، فرضیه صفر نبود هم‌جمع‌ی رد می‌شود. اگر آماره F محاسباتی از حد پایین کمتر باشد، در این صورت فرضیه صفر نبود هم‌جمع‌ی را نمی‌توان رد کرد، و سرانجام در حالتی که مقدار F محاسباتی بین دو حد بالا و پایین قرار گیرد، نتیجه مبهم و نامشخص است (صمدی و پهلوانی، ۱۳۸۸). این آزمون بر این فرضیه استوار است که بین متغیرهای مدل رابطه بلندمدت وجود ندارد. پس اگر نتایج مدل فرضیه صفر را رد کنند یعنی بین متغیرهای مدل رابطه بلندمدت وجود دارد:

جدول (۴): نتایج آزمون کرانه‌ها

آماره F	کران یک	کران صفر	سطح معناداری (درصد)
۴/۱۷۵	۲/۸۹	۱/۹۲	۱۰
	۳/۲۱	۲/۱۷	۵
	۳/۵۱	۲/۴۳	۲/۵
	۳/۹	۲/۷۳	۱

منبع: (محاسبات پژوهش)

همان‌طور که از نتایج جدول ۴ پیدا است، با توجه به آماره F و فواصل در سطوح مختلف، می‌توان بیان کرد که آماره F در هیچ‌کدام از فواصل قرار ندارد؛ بنابراین فرض صفر که عدم وجود رابطه بلندمدت بین متغیرهاست رد می‌شود. به عبارتی، با توجه به جدول فوق، بین متغیرها رابطه بلندمدت وجود دارد. بعد از اطمینان از وجود رابطه بلندمدت بین متغیرهای مدل، ضرایب بلندمدت برآورد می‌شود که نتایج آن در جدول ۵ آمده است:

جدول (۵): رابطه بلندمدت بین متغیرهای مدل بر اساس آزمون باند تست

متغیرها	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
LGDP	۰/۵۸	۲/۰۰۵	-۰/۵۳	۰/۶
LFDI	-۰/۰۰۲	۰/۲۳	-۵/۱۲	۰/۰۰
LCAP	۰/۰۰۸	۰/۲۱	۳/۳۹	۰/۰۰
LGOV	۰/۰۶۴	۰/۰۰۳	-۰/۷۸	۰/۴۴
LINF	-۰/۰۲۲	۰/۰۲	۰/۴۸	۰/۶۵
LPOP	۰/۴۷۶	۰/۰۲	۲/۹۱	۰/۰۱
LUNE	-۰/۲۱۱	۰/۰۱	-۲/۰۱	۰/۰۶
C	-۰/۸۷۸	۰/۱۵	۳/۷۱	۰/۰۰

منبع: (محاسبات پژوهش)

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که تمامی متغیرها در بلندمدت معنادار بوده و از علائم مورد انتظار برخوردار است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بلندمدت منجر به کاهش کسب‌وکارهای کوچک و متوسط با ضریب -۰/۰۰۲ می‌گردد. تورم در بلندمدت منجر به کاهش سطح ارزش افزوده بخش خدمات با ضریب -۰/۰۲۲ - گشته و نرخ بیکاری در بلندمدت منجر به کاهش کسب‌وکارهای کوچک و متوسط باعث کاهش ضریب -۰/۲۱۱ - می‌شود. متغیرهای جمعیت فعال، مخارج دولت، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و تولید ناخالص داخلی نیز در بلندمدت به‌ترتیب با ضرایب ۰/۴۷۶، ۰/۰۶۴، ۰/۰۰۸ و ۰/۵۸ اثر مثبت و معناداری بر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط می‌گذارند.

وجود رابطه بلندمدت بین مجموعه متغیرها به این معنا است که طبق الگوی تصحیح خطا، نوسانات کوتاه‌مدت با مقادیر تعادلی و بلندمدت ارتباط دارند. جدول ۶ نتایج برآورد الگوی تصحیح خطای مدل این پژوهش را ارائه می‌کند.

مقایسه نتایج به‌دست‌آمده از روابط کوتاه‌مدت و بلندمدت نشان می‌دهد که اثرگذاری شاخص‌ها در اغلب موارد هم در کوتاه‌مدت و هم در بلندمدت همسو است. تولید ناخالص داخلی تنها با یک وقفه در کوتاه‌مدت اثر منفی دارد؛ اما در تمامی وقفه‌ها و همچنین در بلندمدت تولید ناخالص داخلی اثر مثبتی بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط داشته است. نرخ تورم هم در کوتاه‌مدت و هم در بلندمدت مانعی برای رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط بوده است. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هم در کوتاه‌مدت و هم در بلندمدت اثر منفی بر رشد کسب‌وکارهای کوچک داشته است که می‌تواند به‌دلیل پایین بودن سطح فناوری شرکای ایران باشد که در فرایند سرمایه‌گذاری و تجارت هم انتقال فناوری صورت نمی‌گیرد و هم اینکه به مزیت‌های داخلی کشور ایران در فرایند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی توجه نمی‌شود. موجودی سرمایه هم در کوتاه‌مدت با یک وقفه و هم در بلندمدت اثر مثبت دارد. شاخص مخارج دولت در کوتاه‌مدت هم با بلندمدت اثر یکسانی دارد. تنها در وقفه اول کوتاه‌مدت اثر منفی دارد که می‌تواند ناشی از تغییر دولت‌ها و شوک‌های وارده به اقتصاد باشد. شاخص جمعیت فعال نیز هم در بلندمدت و هم در کوتاه‌مدت اثری همسو دارد. نرخ بیکاری نیز به‌عنوان عاملی مهم هم در کوتاه‌مدت و هم در بلندمدت می‌تواند اثر منفی بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط داشته است.

جدول (۶): نتایج از برآورد الگوی تصحیح خطای مدل

متغیرها	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	سطح خطا
coinEq (-1)	-۰/۷۲	۰/۱۱	-۶/۰۵	۰/۰۰

منبع: (محاسبات پژوهش)

طبق جدول ۶، ضریب تصحیح خطای مدل کوچک‌تر از یک و از نظر آماری معنی‌دار است. منفی بودن این ضریب به این معنا است که هر عدم تعادلی در الگو در بلندمدت به سمت تعادل حرکت می‌کند. ضریب تصحیح خطای مدل فوق برابر ۰/۷۲- است و نشان می‌دهد که در هر دوره حدود ۷۲ درصد از عدم تعادل ارزش‌افزوده بخش خدمات برطرف می‌گردد.

از دیگر آزمون‌هایی که در مدل ARDL می‌توان انجام داد آزمون تشخیص برای بررسی فروض کلاسیک است. این فروض نشان می‌دهند که ضرایب متغیرهای توضیحی و پسماندهای تخمین قابل‌اتکا و صحیح است. نتایج تشخیص در جدول ۷

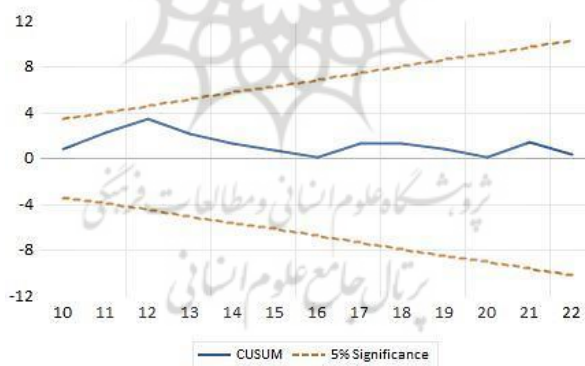
اثبات می‌کند که همه فروض کلاسیک تأیید شده است؛ بنابراین، ضرایب به‌دست‌آمده و تحلیل نتایج معتبر است.

جدول (۷): نتایج تشخیص

نوع آزمون	فرضیه صفر	مقدار آماره	سطح خطا
Jarque Bera	توزیع جملات خطای حاصل از تخمین رگرسیون نرمال است	۰/۸۹	۰/۶۳۸۹
Brush Pagan	همسانی واریانس	۰/۷۸	۰/۶۸۰۲
Ramsey	برآورد تابع صحیح است	۰/۶۵	۰/۵۲۵۶
LM test	خودهمبستگی بین جملات خطا وجود ندارد	۰/۶۹	۰/۵۱۹۲

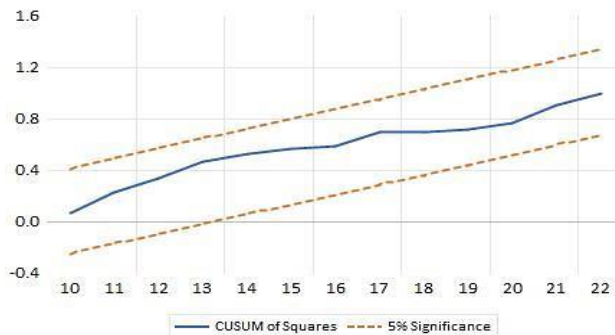
منبع: (محاسبات پژوهش)

آخرین آزمون در روش ARDL بررسی تغییرات ساختاری است که با استفاده از نمودارهای CUSUM و CUSUMQ به بررسی آن پرداخته می‌شود. نتایج این آزمون‌ها در نمودارهای ۱ و ۲ نشان داده شده است. طبق این نتایج در دوره مدنظر تغییرات ساختاری وجود ندارد؛ بنابراین پایداری ضرایب مدل را می‌توان تأیید کرد.

منبع: (محاسبات پژوهش)

نمودار (۱): آزمون CUSUM برای تغییرات ساختاری

منبع: (محاسبات پژوهش)

نمودار (۲): آزمون CUSUMQ برای تغییرات ساختاری

این پژوهش در دو دوره زمانی کوتاه مدت و بلندمدت مورد آزمون قرار گرفت که در دوره کوتاه مدت متغیرهای تولید ناخالص داخلی، مخارج دولت و جمعیت فعال تأثیر مثبت و معناداری بر رشد کسب و کارهای کوچک و متوسط دارند و سرمایه گذاری مستقیم خارجی، تورم، سرمایه ثابت ناخالص و نرخ بیکاری دارای تأثیر منفی و معناداری بر کسب و کارهای کوچک و متوسط است. در بلندمدت نیز سرمایه گذاری مستقیم خارجی، نرخ تورم و نرخ بیکاری بر رشد کسب و کارهای کوچک و متوسط اثر منفی و معنادار داشته و مابقی متغیرها مانند تولید ناخالص داخلی، سرمایه گذاری ثابت ناخالص، جمعیت فعال و... بر مدیریت SMEs اثر مثبت و معنادار دارند.

نتیجه گیری

با توجه به اینکه پرسش و هدف اصلی این پژوهش بررسی اثرگذاری متغیرهای اقتصادی بر کسب و کارهای کوچک و متوسط است. نتایج حاصل از برآورد کوتاه مدت و بلندمدت مدل این پژوهش نشان می دهد که متغیرهای تولید ناخالص داخلی، جمعیت فعال (به عنوان نمادی از سرمایه انسانی) و مخارج دولت اثر مثبتی بر ارزش افزوده بخش خدمات (به عنوان نمادی از کسب و کارهای کوچک) داشته است. همان طور که مشخص است افزایش تولید هر کشوری به معنای افزایش درآمد افراد آن کشور است. پس می توان انتظار داشت که این متغیر بر رشد کسب و کارهای کوچک و متوسط اثر مثبتی داشته باشد. از طرف دیگر وجود جمعیت فعال به خصوص جمعیت فعال جوان به معنای نیروی کار آماده به خدمت است. پس این متغیر نیز

برای رشد کسب‌وکارهای کوچک یک فرصت مطلوب است. سیاست‌های حمایتی دولت نیز چه سیاست‌های قانونی و چه سیاست‌های پولی و مالی می‌تواند مسیر تشکیل و پیشرفت کسب‌وکارهای کوچک و متوسط را تسهیل نماید؛ اما از طرف دیگر متغیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هم در کوتاه‌مدت و هم در بلندمدت بر ارزش افزوده بخش خدمات اثری کاملاً منفی دارد. یکی از دلایل اصلی این است که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بیشتر در بخش‌ها و صنایع بزرگ اقتصادی ایران وارد شدند که یا میزان قابل‌توجهی نبوده و یا اگر به میزان قابل‌توجهی هم بوده با بنگاه‌های بزرگ اقتصادی مشارکت داشته است، به همین جهت تأثیر منفی بر روی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط داشته است.

یکی دیگر از دلایل مهم این است که ساختار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران به‌جای شکل مکملی، شکل جانشینی به‌خود گرفته و به‌جای اینکه کسب‌وکارهای کوچک هم در این امر مشارکت داشته باشند، از انجام هرگونه اقدامی به‌دلیل عدم انتقال تکنولوژی و یا سیستم‌های تحقیق و توسعه محروم می‌شوند و فضا برای رشد و توسعه آنها محدود می‌گردد. از طرف دیگر متغیر نرخ تورم و نرخ بیکاری نیز بر ارزش افزوده بخش خدمات اثر منفی دارند. با توجه به اینکه نرخ تورم به معنای افزایش هزینه‌های تولید بوده و نرخ بیکاری به معنای عدم استفاده از نیروی کار مفید و مؤثر در فرایند تولید محصولات و خدمات است، این دو متغیر به‌راحتی می‌توانند اسباب شکست یک کسب‌وکار را در کوتاه‌مدت و بلندمدت فراهم نمایند. تنها، متغیر تشکیل سرمایه ثابت ناخالص است که نتایج آن در کوتاه‌مدت و بلندمدت متفاوت است. به‌دلیل ذات سرمایه‌گذاری که فرایندی زمان‌بر است و نتایج آن در بلندمدت نمود پیدا می‌کند، طبیعی است که این متغیر اثر خود را در بلندمدت روی رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط نشان داده و به ارتقا و پیشرفت آنها کمک می‌کند.

با توجه به نتایج حاصله می‌توان گفت که مهم‌ترین نقاط ضعف بر رشد کسب‌وکارهای کوچک و متوسط شاخص‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، نرخ تورم و نرخ بیکاری است. به همین دلیل باید هر بخش از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موظف باشند که زنجیره تولید تا کسب‌وکارهای کوچک و متوسط را کامل کنند و حتماً در جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موظف باشند بخشی از مرکز تحقیق و توسعه به مجموعه را انتقال دهند و در کل سرمایه‌گذاری‌هایی مورد استقبال قرار می‌گیرند که بیشتر ساختار مکملی داشته باشند تا جایگزینی و در کل

سرمایه‌گذاری‌هایی را انتخاب کنیم که نقش کمک‌کننده به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط را داشته باشند نه آنهایی را که باعث شوند کسب‌وکارهای کوچک و متوسط داخلی را از گردونه اقتصاد خارج کنند؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد بستری فراهم شود تا سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به سمت کسب‌وکارهای کوچک دانش‌بنیان هدایت شوند. این کسب‌وکارها با ارتقای دانش و فناوری خود می‌توانند در عرصه داخلی و خارجی رقابت‌پذیری خود را بالاتر برده و صادرات غیرنفتی مبتنی بر دانش‌های به‌روز را افزایش دهند. در نتیجه کشور می‌تواند با کمک این کسب‌وکارها هم در سطح منطقه و هم در سطح جهانی در جایگاه علمی و اقتصادی بالاتری قرار گیرد و رشد مثبت بالاتری را تجربه نماید. همچنین عقد قراردادهای بلندمدت و شرایط کاری مطلوب می‌تواند مدیریت منابع انسانی را بهبود بخشیده و از خروج نیروهای متخصص و بهره‌ور جلوگیری نماید.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی: این مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان: تمام نویسندگان در آماده‌سازی این مقاله مشارکت کرده‌اند.

تعارض منافع: بنابه اظهار نویسندگان، در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد مالکیت معنوی: طبق تعهد نویسندگان، حق مالکیت معنوی (CC) رعایت شده است.

References

- Ahmadpour Daryani, M. (2017). Identifying the factors affecting human resources management in small and medium sized enterprises. *Journal of Entrepreneurship Development*, 10(1), 1-20. https://jed.ut.ac.ir/article_62286.html. (In persian)
- Amin, A.; Anwar, S. & Liu, X. H. (2022). Outward foreign direct investment and economic growth in Romania: Evidence from non-linear ARDL approach. *International Journal of Finance & Economics*, 27(1), 665-677. <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/10991158>
- Azimzadeh SM., Ehsani , Kordnaji A.; Koozehchian H. & Pitz B. (2014). A model for starting small and medium-sized sports businesses. *Quarterly Journal of Sports Management and Development*, Spring and Summer 1(4), 51-68. https://jsmd.guilan.ac.ir/article_722.html. (in persian)
- Bagherzadeh M.; Safayi koochaksarayi, F.; Mehrara, A. & Ghulami Rudi, Z. (2021). Developing Infrastructure Model to Promote the Role of Key Stakeholders in the Field of Foreign Direct Investment. *Iranian Journal of Public Policy*, 7(4), 2022. https://jppolicy.ut.ac.ir/article_84826
- Bozsik, N.; Ngo, D. M. & Vasa, L. (2023). The effects of foreign direct investment on the performance of small-medium enterprises: The case of Vietnam. *Journal of International Studies*, 16(1). <https://www.jois.eu/>
- Budang, N. & Hakim, T. (2020). Does foreign direct investment crowd in or crowd out domestic investment? Evidence from panel cointegration analysis. *International Journal of Academic Research in Economics and Management and Sciences*, 9(1), 49-65. <https://hrmars.com/index.php/pages/detail/IJAREMS>
- Gaskari, R. & Eghbali, A. (2007). The Government Expenditure and Economic Growth: The Case of Iran. *Journal of Economic Research*, 42(4). https://jte.ut.ac.ir/article_26894.html. (In persian)
- Gaskari, R. & Eghbali, A. (2007). The Government Expenditure and Economic Growth: The Case of Iran. *Journal of Economic Research*, 42(4), https://jte.ut.ac.ir/article_26894.html. (In persian)
- Golrod, P. & Partoafkanan, M. (2019). The role of the government in supporting small and medium-sized businesses. *Journal of Investment Knowledge*, 9(35), 277-288. http://www.jik-ifea.ir/article_16680.html. (In persian)
- Jafari Fesharaki, N.; Memarnejad, A.; Hojabr Kiani, K. & Hosseini, S. (2020). The effect of inflation and improvement of the business environment on foreign investment in selected countries and Iran. *Journal of Applied Economics*, 10(34-35), 47-60. <https://sanad.iau.ir/Journal/jae/Article/803634>. (In persian)
- Javadi M. & harandi F. (2009). Definitions of Unemployment and their Effects on Official Unemployment Rate. *journal of Social Welfare*. 8(33), 66-80. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-1858-fa.html>.

- (In persian)
- Javaheri, B.; Mozaffari, Z. & Mokhtaripour, R. (2024). The Effect of Foreign Direct Investment on Employment in Selected Oil-Exporting Countries of the Persian Gulf. *Journal of Public Sector Economics Studies*, 3(1), 117-138. https://pse.razi.ac.ir/article_2984.html?lang=en.
- (In persian)
- Kaukab, M. E. (2023). The urgency of foreign direct investment in micro, small, and medium enterprises financing framework: The case of Indonesia. *Verslas: teorija ir praktika*, 24(1), 47-57. <https://www.cceol.com/search/article-detail>
- Kazemi, H. & Molaei, N. (2022). Investigating the role of demographic variables and attitudes towards success factors on the success of small and medium-sized businesses under the coverage of science and technology parks in Iran. *joirnal of Transformational Human Resources*. 4(1), 1-17. <https://sanad.iau.ir/journal/thr>. (In persian)
- Lee, C. W. (2007). Strategic alliances influence on small and medium firm performance. *Journal of Business Research*, 60(7), 731-741. <https://www.scimagojr.com/journalsearch.php?q=20550&tip=sid>
- Liu, Y. & Wang, X. (2023). The impact of foreign direct investment on innovation at domestic firms: Evidence from the deregulation of foreign investment in China. *Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'économique*. 56(2), 676-718. <https://ideas.repec.org/s/wly/canjec.html>
- Mankiw, N. G. (2019). *Macroeconomics (9th ed.)*. Worth Publishers. https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/mankiw_macroconomics.pdf
- Minaie, M. & Samadi, F. (2021). Impact of venture capitalists and bank loans on the performance of small and medium enterprises Subject Areas. *journal of business management*, 49(13), 405-431. <https://sanad.iau.ir/Journal/bmj/Article/1068553/FullText>. (In persian)
- Mohsenikabir, Z.; Mousavi kashi, Z. & seyedi hosseininia, S. S. (2024). Explaining the resilience model of small and medium businesses in Iran with the combined approach of ISM-FDEMATEL. *Iranian journal of management sciences*, 19(73), 57-98. https://journal.iams.ir/article_419.html. (In persian)
- Motefakerazad, M.; Asadzadeh, A. & Garshasbi, S., (2013). The impact of good governance on GDP. *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 2(1), 125-143. https://sociology.tabrizu.ac.ir/article_1381.html. (In persian)
- Muneeb, F. M.; Karbassi Yazdi, A.; Hanne, T. & Mironko, A. (2024). Small and medium-sized enterprises in emerging markets and foreign direct investment: an integrated multi-criteria decision-making approach. *Applied Economics*, 1-18. <https://www.tandfonline.com/toc/rael20/18/1>.
- Nobakht F.; Ehsani, M.; Koozechian, H. & Amiri, M. (2015). *Factors affecting the success of small and medium-sized sports businesses in*

- the country. <https://www.sid.ir/paper/510825>. (In persian)
- Noferesti, M. (1999). Single and Collective Roots in Econometrics, Rasa Cultural Services Institute, 91-102. <https://rasabooks.ir/>. (In persian)
- Pahlavani, M. & Samadi, AH. (2009). *Aggregation and structural failure in the economy*. <https://lib.pnu.ac.ir/inventory/447057/3.htm>
- Pesaran, M.H. & Y. Sh. (1998). An autoregressive distributed lag modelling approach to cointegration analysis. In *Econometrics and Economic Theory in the 20th Century. Journal of Cambridge University Press*, 371-413. <https://www.cambridge.org/core/publications/journals>.
- Rahimi, N.; aleemran, R.; Panahi, H. & Asgharpur, Hossein (2024). Investigating the asymmetric effects of exchange rate fluctuations on the gross domestic product with the quantile regression approach, a case study of Iran. *Journal of Computational economics*, 2(3), 1-24. <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/ecomag/Article/1045595>. (In persian)
- Rezaeemanesh, B.; adel, R.; bahrami, D. & zand, F. (2012). The relationship between transformational leadership and social capital in small Enterprises. *Journal of Management Studies in Development and Evolution*, 21(69), 151-170. https://jmsd.atu.ac.ir/article_1834.html?lang=en. (In persian)
- Saadi, H. (2013). Economic evaluation of Rural Women Small Enterprise,s (RWSEs). *Journal of Agricultural Economics*, 7(3), 41-58. https://www.iranianjae.ir/article_9251.html. (In persian)
- Samadzad, S. & Hashemi, M. (2022). Analyzing Success Factors of Small and Medium Enterprises (SMEs): A Study in Iranian Context. *International Journal of Innovation in Management. Journal of Economics and Social Sciences*, 2(1), 43-51. <https://journal.civiliza.org/index.php/jess/index>.
- Setayesh, H.; Memarnejad, A.; Kiani, H. & Torabi, T. (2023). Studying the effect of small and medium-sized industrial workshops on the growth of added value in the industrial sector in the Iranian economy. *Journal of financial economic*. 59(16), 221-251. <https://sanad.iau.ir/fa/Journal/ecj/Article/694720?jid=694720>. (In persian)
- Seyednourani, S. & Mohammadpour, H. (2018). The Impact of Foreign Direct Investment on Employment in OECD and Developing Countries. *Journal of new economy and trad*, 13(2), 53-79. https://jnet.ihcs.ac.ir/article_3210.html. (In persian)
- Shahabadi, A.; Salmani, Y. & Valinia, A. (2017). The Relationship between Inflation and Inflation Uncertainty with an Emphasis on Rational Expectation in Iran. *Journal of Monetary & Financial Economics*, 23(12), 45-63. https://danesh24.um.ac.ir/article_31041.html. (In persian)
- Shakeri, A. (2016). *Macroeconomics: Theories and Policies*, Tehran: Pars Navisa Publications.
- Sharafi , L.; Rezai, R.; Mirakzadeh, R. & Karamidehkordi, E. (1969). Designing a sustainability model for small and medium-sized

agricultural businesses in Kermanshah province. *Journal of agriculture of extension and education research*. 2(12), 11-24. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jaeer/Article/825982/FullText>. (In persian)

Statistical Center of Iran (1401). <https://amar.org.ir/work>.

Taghizadeh Elyas Abad H.; Rezazadeh, A. & jahangiri, K. (2021). Study of the Impact of Democracy and Corruption on Foreign Direct Investment in West and East Asian Countries. *Journal of The Economic Research Sustainable Growth and Development*. 21(3), 109-144. <http://ecor.modares.ac.ir/article-18-47984-fa.html>. (In persian)

